



جامعه‌شناسی جوک و خنده

موضوع اصلی این کتاب جوک و شوخی‌های زبانی است. دلیل اهمیت یافتن جوک، آن است که ساختاری به ظاهر ساده و اندازه‌ای کوچک دارد و می‌توان به عنوان یکی از کوچک‌ترین واحدهای اطلاعاتی تکثیرشونده در زمینه‌ی فرهنگ مورد واریسی قرار گیرد.

با رویکرد جامعه‌شناسانه، خنده به عنوان کنشی اجتماعی، نقش مهمی در تنظیم ارتباطات اجتماعی ایفا می‌کند. وقتی با این دید به پدیده خنده نگاه کنیم؛ متوجه نکاتی می‌شویم که در نگاه نخست بعید و دور از ذهن می‌نمود.

موضوع اصلی این کتاب جوک و شوخی‌های زبانی است. دلیل اهمیت یافتن جوک، آن است که ساختاری به ظاهر ساده و اندازه‌ای کوچک دارد و می‌توان به عنوان یکی از کوچک‌ترین واحدهای اطلاعاتی تکثیرشونده در زمینه‌ی فرهنگ مورد واریسی قرار گیرد.

نویسنده این عناصر فرهنگی را منش خوانده و به عنوان مبنای مدلی برای تحلیل پویایی فرهنگ مورد استفاده قرار داده است. پرسشی که در نظریه‌ی منش‌ها طرح می‌شود، این است که ساختار کمینه‌ی یک منش کدام است. یعنی کم‌ترین حجم اطلاعات و کمینه‌ی ساختارهای معنایی که باید توسط این اطلاعات رمزگذاری شوند تا یک بسته‌ی اطلاعاتی به منش تبدیل شود، کدامند؟

جوک از این نظر اهمیت دارد که یکی از این منش‌های کوچک است. شاید با کالبدشکافی آن، بتوان به پرسش‌های یاد شده پاسخ داد. اما پیش از آن که به این پرسش دقیق و جزئی رسید، باید نخست طبیعت خنده را بهتر شناخت، و چگونگی پیوند خوردن‌اش با ساختارهای زبانی و اجتماعی را روشن ساخت. بنابراین این پژوهش مسیری را در پیش گرفته که از مبانی زیست‌شناختی خنده تا کارکردهای معناشناسانه و جامعه‌شناسانه‌اش را بررسی کرده است و

جوک، و رفتار اصلی مرتبط با آن -یعنی خنده- را می‌توان از سه زاویه مورد بررسی قرار داد:

(الف) رویکرد تجربی و آزمایشگاهی که به تحلیل خنده به مثابه رفتاری زیست‌شناختی و فیزیولوژیک می‌پردازد و جوک را در مقام محرکی برای آزاد شدن این رفتار مورد واریسی قرار می‌دهد. این رویکرد را بیشتر زیست‌شناسان، عصب‌شناسان و روان‌شناسان تجربی می‌پسندند.

(ب) نگرش زبان‌شناسانه، که بیشتر بر ساخت زبانی و معنایی جوک تمرکز می‌کند و خنده را به عنوان پیامدی از موفقیت رمزگشایی این ساختار در نظر می‌گیرد. این رویکرد بیشتر مورد علاقه‌ی زبان‌شناسان و فیلسوفان زبان است.

(پ) دیدگاهی که جوک را در زمینه‌ی اجتماعی‌اش مورد بررسی قرار می‌دهد و بر کنش نمادین جوک گفتن، ابزارهای ارتباطی به کار گرفته شده در جریان آن، و بستر جامعه‌شناختی پیرامون آن تأکید می‌کند. این رویکرد بیشتر در میان جامعه‌شناسان و مردم‌شناسان رواج دارد.

هدف محوری این کتاب، استفاده از کالبدشناسی جوک برای تعیین ساختار حداقلی منشهاست.

روند پیش‌روی خواننده در این کتاب به شرح زیر است:

نخست، مواد اولیه و شواهدی که توسط هریک از سه رویکرد عصب‌شناختی، زبان‌شناختی، و جامعه‌شناختی تولید شده‌اند، مرور می‌شود. مفاهیم ارائه شده در این سه رویکرد با هم سازگارند و اگر به هم چفت شوند تصویری منسجم و یکپارچه از پدیده‌ی خنده و منش جوک را به دست می‌دهند.

در گام بعد، بر مبنای داده‌های تجربی این پژوهش و بهره‌گیری از دانسته‌های گام نخست، مدلی سیستمی برای تحلیل ساختار جوک ساخته شده و نویسنده راستی پیش‌بینی‌های نظریه‌ی منشها را در این حوزه مورد واریسی قرار داده است.

فهرست مطالب کتاب «جامعه‌شناسی جوک و خنده» به شرح زیر است:

پیش درآمد

بخش نخست: رویکردها

گفتار نخست: رویکرد زیست‌شناختی

گفتار دوم: رویکرد زبان‌شناختی

گفتار سوم: رویکرد جامعه‌شناختی

گفتار چهارم: جمع‌بندی داده‌ها

بخش دوم: پژوهش

گفتار نخست: ماده و روش

گفتار دوم: نتایج

گفتار سوم: مقایسه و همبستگی

پیوست: نامه‌های زنجیره‌ای

کتابنامه